

RECENZE A ANOTACE

ŽÁK KRZYŽANKOVÁ, Katarzyna. Právní interpretace – mezi vysvětlováním a rozuměním

Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 300 s. ISBN 978-80-7598-404-3.

Linda Tvrdíková*

Katarzyna Žák Krzyżanková je, mimo jiné, autorkou knihy, která vyšla v roce 2019 a nese název „Právní interpretace – mezi vysvětlováním a rozuměním“. O této knize bude další text. Úvodem se však seznámíme s autorkou. Ta absolvovala Právnickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze, kde postupně získala i další tituly v oboru teorie, filosofie a sociologie práva. Krom toho studovala i na Právnické fakultě Jagellonské univerzity v Krakově, na Právnické fakultě Kentské univerzity v Cantenbury a krátkodobě navštívila například i Evropský univerzitní institut ve Florencii. Kromě těchto studijních a vědeckých pobytů, které mohou svědčit o její touze vzdělávat se a prohlubovat své znalosti, byla oceněna Hlávkovou cenou pro nejlepší absolventy a cenou nadace Penta pro vynikající studenty. V současné době působí na pražské katedře teorie práva a právních učení a vykonává advokátní praxi.¹

Knihla na svém přebalu slibuje přehled odpovědí na základní otázky týkající se právní interpretace. Zejména vysvětlení toho, co to vlastně interpretace je, zda se jedná o rekonstrukci normativního textu, nebo zda je interpretace tvůrčím procesem, který je ovlivněn čtenářem i autorem. Dále, jestli se jedná pouze o vysvětlení míst, která jsou nejasná, nebo je předpokladem jakékoli práce s textem. Klade si za cíl odpovědět na otázku, zda jsou metody interpretace ustálené, jestli je odůvodněné zkoumat vůli zákonodárce, zda lze při interpretaci postupovat podle algoritmů a spoustu dalších. Odpovědi na tyto otázky mohou zajímat celou řadu právníků, studentů práva nebo i lidí z jiných oborů.

Jako pozitivum jsem spatřovala i to, že se autorka v některých kapitolách věnuje analytické filosofii. Té není v rámci právní teorie věnován příliš velký prostor, zejména tedy

* Mgr. Bc. Linda Tvrdíková, doktorandka, Katedra právní teorie, Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Brno / Ph.D. student, Department of Legal Theory, Faculty of Law, Masaryk University, Brno, Czech Republic / E-mail: LindaTvrdikova@seznam.cz / ORCID: 0000-0002-9115-1052

¹ ŽÁK KRZYŽANKOVÁ, Katarzyna. *Právní interpretace – mezi vysvětlováním a rozuměním*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. IX.

v českém právním prostředí, což může být spatřováno podle mého názoru jako nedostatek, jelikož některé teorie mohou být zajímavé i pro právo a teorii práva. Autorka si tuto skutečnost zřejmě také uvědomila a její kniha by měla být zaplněním této „mezery“.

Co bych chtěla dále vyzdvihnout je to, že jednotlivé přístupy a jednotlivé myšlenky jsou vždy zasazeny do širšího kontextu. Nejedná se tak pouze o přehled jednotlivých směrů a myšlenek bez širších souvislostí, ale je vždy poukázáno na to, v jaké době tyto myšlenky vznikaly, na základě čeho, vůči čemu se jednotliví autoři vymezovali nebo na co konkrétně reagovali. Čtenář pak může tyto lépe pochopit, neboť si je dokáže spojit s dalšími věcmi, které k nim neodmyslitelně patří. Takový přístup může být pro mnohé čtenáře užitečný. Někdo by mohl namítat, že toto není potřebné. Já osobně se domnívám, že k co nejlepšímu porozumění je tohoto alespoň základního přehledu třeba.² Ovšem, i tohoto by mělo být použito s mírou, což se autorce ne vždy podařilo. Z textu lze poznat, že o historii mnoho ví a chce své znalosti předat čtenáři. Někdy však tento výklad zcela zastíní hlavní myšlenky a text působí spíše jako historický přehled.

Z mého pohledu je zřejmě nejzdařilejší kapitolou kapitola druhá, která je pojmenována „K pojmu právní interpretace“. Čtenář je zde seznámen i s teoriemi, které nejsou v našem prostředí tolik známé. Jedná se zejména o teorie polských právních teoretiků. Je zde vidět, že autorka má spoustu poznatků k této problematice, které si dovezla i ze svých zahraničních cest. Kapitola se dělí na pět podkapitol, a to na interpretaci *sensu largissimo*, *sensu largo* a *sensu stricto*. V rámci posledně zmíněné podkapitoly jsou rozebrány důvody, proč mohou vzniknout nejasnosti ohledně významu právního textu. Jako první je rozebírána nedokonalost jazyka ve vztahu k Hartovi a „otevřené textuře jazyka“, za druhé jsou zmíněny hodnotící úvahy, kde je uváděn Fuller. Na závěr je představena modifikace zásady *clara non sunt interpretanda* a synkretické přístupy. V návaznosti na tuto zásadu je uvedena reflexe modifikovaného pojetí výkladu *sensu stricto* v soudobé právní doktríně a právní praxi.³ V této části autorka správně poukazuje na to, že doktríny, jež byly zavedeny Soudním dvorem Evropské unie (dále jen „SDEU“) – doktrína *acte claire* a *acte éclairé* – mají své značné nedostatky.

Když nás autorka seznamuje s interpretací *sensu strictissimo*, tak ji definuje tím, že při ní dochází k jiným než k jazykovým metodám výkladu. Toto vymezení může být poněkud

---

2 Příkladem může být např. kapitola 2.4.2 Historický exkurz k normativním výkladovým instrukcím. Autorka zde čtenáře seznamuje s kořeny dané problematiky, které sahají až do antiky. V této podkapitole může však být spatřen i druhý aspekt, který byl zmíněn, a to, že tento historický výklad a zasazení do kontextu jsou příliš rozsáhlé. Pokud porovnáme rozsah jednotlivých podkapitol, pak zde můžeme spatřit jistou nevyváženost. Zatímco historickému exkurzu je věnováno 15 stran, strany 38–53, tak například novodobým reflexím jsou věnovány strany pouze 2 (s. 53–55), trochu lépe jsou na tom výkladové metody v mezinárodním právu veřejném (s. 55–61) a interpretační pravidla v novém občanském zákoníku (s. 61–69).

Ibidem, s. 38.

3 Část 2.3.1, s. 29 a násl.

matoucí, neboť o jiných než jazykových metodách výkladu se hovořilo již dříve v souvislosti s teleologickým výkladem. Dále uvádí, že tato interpretace může být svázána meta-pravidly, které stanoví zákonodárce.⁴ Domnívám se, že právě svázání je pro tuto interpretaci charakteristické, a nikoli to, že vykročíme za hranice jazykového výkladu. Pokud se totiž podíváme na podkapitoly, které následují, pak se jedná právě o rozbor tohoto svázání interpretace zákonodárcem, kde jsou uváděny příklady z dějin, kde je soudce vázán výhradně slovy zákona a v případě nejasností se má obrátit na panovníka, zákonodárce, nebo konkrétní sbor.⁵

V této části je rovněž proveden zřejmě nejrozsáhlejší exkurz do historie, kde se autorka vrací až do období antiky. Po tomto provedení časem od antiky přes osvícenství, francouzskou revoluci, Rakousko a Prusko se dostáváme k novodobé reflexi normotvůrcových interpretačních pokynů⁶. Po přehledu kodifikovaných interpretačních pravidel v rámci zemí *common law* a mezinárodního práva veřejného se dostáváme k podkapitole, která je pro českého čtenáře asi nejzajímavější, a to „K interpretačním pravidlům v novém občanském zákoníku“⁷. V této části nelze přehlédnout, že autorka není s tuzemskou úpravou příliš spokojena. Rovněž pochybuje o tom, zda je možno vytvořit takovou úpravu, která by současně zamezovala bezhodnotovému a bezduchému právnímu formalismu a zároveň zabránila soudcovské libovůli.⁸ Autorka se k tomu staví spíše skepticky. Na druhou stranu sama pak dochází k závěru, že zákonodárce jasně vyslovil, že výklad má být ústavněkonformní. Přednost má výklad jazykový, který má zabránit soudcovské libovůli, ale pokud se jazykový výklad rozchází s ústavněkonformním, teleologickým výkladem, který sleduje hodnoty, nebo zohledňuje zásady, na kterých nový občanský zákoník spočívá, pak má tomuto jazykový výklad ustoupit.⁹ To by mělo zabránit tomu, aby docházelo pouze k bezduchému textualistickému čtení.

Dále uvádí, že odkaz na dobré mravy a obyčejné lidské cítění se nemusí jevit jako dostatečné určení akceptovatelnosti a aplikovatelnosti konkrétního interpretačního závěru. Autorka dovozuje, že je preferován duch zákona před samotným textem a obyčejné lidské cítění před těmito oběma. Soudce by při rozhodování případu měl mít aktivní, nerutinní a neodosobněný přístup. Upozorňuje, že hrozí riziko zabřednutí do přílišné kazuistiky. Osobně se domnívám, že zákonodárce nevybízí k tomu, aby soudci prosazovali své subjektivní názory, ale aby docházelo k tomu, že každý jednotlivý případ bude řádně posouzen. Zákonodárce možná spíše směřoval k tomu, aby v soudní praxi

4 ŽÁK KRZYŽANKOVÁ, Katarzyna. *Právní interpretace – mezi vysvětlováním a rozuměním*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 37.

5 Viz *Ibid.*, s. 38 a násl.

6 *Ibid.*, s. 53.

7 *Ibid.*, s. 61.

8 *Ibid.*, s. 64.

9 *Ibid.*, s. 64.

nedocházelo k přejímání interpretačních závěrů zcela mechanicky bez ohledu na specifika toho kterého případu. To, že je pro zákonodárce důležitá i jistá míra právní jistoty stvrzuje například ust. § 13 NOZ, kde je stanoveno, že případy, které se věcně shodují, mají být posouzeny stejně. Pokud soudce shledá, že v konkrétním případě není dřívější rozhodnutí aplikovatelné, pak toto musí řádně vysvětlit.¹⁰

Jak bylo uvedeno dříve v textu, kniha se věnuje i analytickým přístupům v právu. Už sama autorka v úvodu obeznamuje čtenáře s tím, že „*tato kniha vychází z mé disertační práce (...). Již v době obhajoby jsem si byla vědoma, že některé otázky byly opominuty či vyžadují doplnění. Proto v průběhu psaní této knihy byly některé části rozšířeny či podstatně změněny. To se týká zejména kapitoly věnované analytickým přístupům (...). Nicméně ani ve chvíli odevzdávání tohoto rukopisu do tisku, nemohu říci, že mé bádání je u konce.*“¹¹

Tuto skromnost a sebereflexi oceňuji. Určitě je dobře, když jsme si vědomi našich nedostatků, nebo nedostatků našeho díla, jelikož víme, na čem máme dále pracovat, co zlepšit. Musím ovšem přiznat, že si nedovedu představit, že některé kapitoly byly původně možná ještě stručnější, než jak se objevily v této knize.

Autorka v této části zmiňuje jména, s nimiž je analytická filosofie spojována, a to Fregeho a Russella. Na tomto místě dochází k tomu, že autorka spíše jen cituje vybrané výňatky z Fregeho díla, aniž by docházelo k jejich vysvětlení nebo bližšímu popsání. Poměrně často se zde vyskytují odkazy na sekundární literaturu – např. na Peregrina a Sousedíka. Otázkou tak může být, proč autorka nevychází spíše z děl samotných autorů. Stejně tak tomu je i dalších částech této kapitoly. Samozřejmě Peregrin i Sousedík jsou zcela jistě odborníky a jejich knihy jsou přínosné, problémem může být to, že jsou „pouze“ shrnutím základních myšlenek a při čtení původních děl může člověk narazit na zajímavé momenty, které mu sekundární literaturou nemusí být zprostředkovány.

Autorka dále zmiňuje Wittgensteina, kde v první podkapitole odkazuje na jeho *Filosofická zkoumání*¹². V další kapitole však zůstávají tato opominuta a je citován *Tractatus logico-philosophicus*¹³ (dále jen „Traktát“). Představení myšlenek z Traktátu by nemuselo být na škodu, pokud by následně například došlo k srovnání posunu myšlení Wittgensteina od Traktátu k řečovým hrám, jež představil ve *Filosofických zkoumáních*. K tomuto však nedochází. Navíc, autorka nejprve odkazuje na Peregrina a hovoří o Witgensteinových jazykových hrách, dále pak odkazuje na Traktát a o řečových hrách již není ani zmínka. Což je podle mého názoru škoda, neboť ty mohou být v kontextu práva zajímavou teorií.

¹⁰ § 13 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹¹ ŽÁK KRZYŽANKOVÁ, Katarzyna. *Právní interpretace – mezi vysvětlováním a rozuměním*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. XI.

¹² Ibid., s. 100.

¹³ Viz např. Ibid., s. 101, 102 aj.

V podkapitole s názvem „*Měkká analytická právní větev*“¹⁴ je stručně představen Austin a jeho řečové akty. Čtenáři je zprostředkována jejich stručná charakteristika. Tato část je zakončena tím, že na Austina navazuje Searle. Osobně se domnívám, že teorii řečových aktů mohl být věnován větší prostor a pokud již byl Searle zmíněn, pak zřejmě mohla být uvedena i jeho analýza. Takto se pouze dozvídáme, že „*Searle pomocí podmínek vykonání jednotlivých řečových aktů vytváří soubory definic pro jednotlivé typy mluvních aktů.*“¹⁵ Domnívám se, že tento odkaz na Searla zde nemusel vůbec být, jelikož se mu výklad nijak blíže nevěnuje a čtenář místo toho, aby pro něj měl daný text nějakou informační hodnotu, může být touto větou spíše zmaten. Dále je zmíněn Hart. K němu autorka uvádí, že si všimá, že je „*význam právních termínů (...) závislý na kontextu, (...)*“¹⁶. Domnívám se, že toto mohla propojit s tím, o čem hovořila dříve, a to konkrétně s interpretačními pravidly v NOZ. Kde se, podle mého, zákonodárce snaží upozornit právě na to, že kontext je důležitý.

Jak bylo zřejmé už z přebalu knihy, autorka si dala za cíl pokrýt poměrně mnoho témat. To lze spatřovat jako pozitivum, jelikož čtenář je seznámen s velice širokou oblastí. Pokud vezmeme v potaz ještě historické exkurzy, tak je uveden takzvaně „do obrazu“. Na stranu druhou, může být právě toto spatřováno i jako slabina recenzované knihy. Vzhledem k tomu, že zde byla snaha na poměrně malém prostoru uvést velkou spoustu informací, došlo k tomu, že jsou místy informace poměrně kusé a nedochází k nějaké hlubší analýze. Domnívám se, že některé informace mohly být vynechány a jejich prostor mohl být věnován právě tomuto.

Knihu bych doporučila čtenáři, který se zajímá o interpretaci a chce načerpat inspiraci, které knihy by si mohl přečíst a proč. Autorka poměrně často pracuje s českými texty, takže jsou to knihy, které jsou českému čtenáři dostupné. Čtenář by jistě neměl v průběhu čtení opominout bohatý poznámkový aparát, který autorka používá a kde se dají nalézt zajímavé informace. Autorka uvádí, že se chce dále věnovat analytické právní hermeneutice, takže se můžeme těšit na její další příspěvky do tuzemské právně-teoretické diskuze.

---

¹⁴ ŽÁK KRZYŽANKOVÁ, Katarzyna. *Právní interpretace – mezi vysvětlováním a rozuměním*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 143.

¹⁵ *Ibid.*, s. 146.

¹⁶ *Ibid.*, s. 146.